

Հետ յարաբերութիւնը ներելի է: Եկեղեցականը պէտք է պիտի տակցի թէ իրեն համար ներելի չէ աշխարհիկ ամէն տեսակ մարդոց հետ յարաբերութիւն ունենալ, մանաւանդ շատ աւելի զգուշալի է կիներու հետ յարաբերութիւնը, որմէ միշտ հեռու մնալը՝ պահանջքն է թէ պատշաճութեան, եւ թէ ամենէն տարրական կարգապահութեան: Եթէ նոյնիսկ ենթադրենք թէ անպատեհ տեսակցութիւններու ընթացքին դիտաւորութիւնները կատարելապէս մաքուր են, աչքերը՝ սուրբ եւ անմեղ խիղճերը հանգիստ՝ Աստուծոյ առջեւ, երկինքի հրեշտակներն ու սուրբերն ալ վկայ՝ թէ որեւէ մեղադրելի սխալ մը չեն գործեր, նորէն ալ այսպիսի յարաբերութիւն մը արդարանալի չէ: Քահանայական կարգի ծանրաբարոյ հանգամանքին յարմար չեն այսպիսի սնոտի եւ անվայել յարաբերութիւններ: Ի վերջոյ, ովկրնայ տեսնել սրտին մաքրութիւնը. մարդիկ կրնա՞ն տեսնել որպէսզի չմեղադրեն: Քահանան է որ իր յարաբերութիւնները կասկածի տակ պէտք չէ որ ձգէ, նկատելով որ ամէն բանէ թանկագին եւ խնամքով պահպանուելու արժանի եղողը իր պատիւն է, որ իր պաշտօնին ազդեցութիւնն ու հեղինակութիւնը բարձր կը բռնէ: Անպատեհ յարաբերութիւններու մէջ գտնուածքահանայ մը երբ ուեւէ մէկէն քննադատութիւն լսէ այդ մասին, անշուշտ որ կը բողոքէ ըսելով, նոյնիսկ զայրացած պոռալով որ այդ բոլորը զրպարտութիւն է, թշնամիններու յերիւրանքն է, Աստուծ գիտէ իմանմեղութիւնս, եւայլն: Սակայն ո՞ւր է այս տեղ անմեղութիւնը. այդպիսի տգեղ համբաւի մը առիթ տուած ըլլալը անմեղութիւնն է: Միթէ կրօնաւորը միայն մեղք գործելո՞վ է որ յանցաւոր կ'ըլլայ: Անոր համար կասկածի տեղի տալն ալ մեծ մեղք չի՞ համարուիր:

Կ'ըսուի ո՞ անհիմն տարածայնութիւններու կամ սրիկայի մը խօսքին պատճառաւ ի՞նչու հարկ ըլլայ տեղի տալ/եւ հրաժարիլ այնպիսի յարաբերութիւններէ, որոնք կը բխին պատշաճու-

թիւններէ, հին ծանօթութիւններէ կամ բարեկարական պարտայանկարը խղենք մեր յարաբերութիւնը, յանցանքը ընդունած եւ մեր յարաբերութեան արդարեւ անմեղ ըլլալը հաստատած չե՞նք ըլլար:

Այս առարկութիւնը ճիշդ չէ, խարէական է: Կրօնաւորի մը հարաբերութիւնները գէց համբաւի տեղի տուող նկարգիր պաշտօնին հիմնական հոգերովն ու պարեկիրթ հովիւը իր զբաղած անպէտ ու անպատեհ ընկերակցութիւններով ժամանակ չի կրնար յատկացնել: Անհրաժեշտ պատշաճութիւններ, պարտաւորիչ այցելութիւններ եւ իր պաշտօնին յատուկ կարեւոր գործունէութիւններ անոր ամբողջ ժամանակը կը գրաւեն: Ան ո՞ւր որ ալ մոնէ ու ելլէ իր կարգին պահանջած ուշադրութիւնը իրեն ընկերակից կ'ըլլայ: Յոռի եւ մեղադրելի յարաբերութիւնները կրնան միայն վերագրուիլ այն կրօնաւորներուն, որոնց արդէն գլուխը պարապ եւ վարքն ու բարքը թեթեւ է, Եկեղեցականութեան ծանր շուքը պահել չեն գիտեր եւ անգիտակցաբար տեղի կու տան անհիմն կասկածներու:

Կ'ըսուի նաեւ թէ եթէ կարեւորութիւն տանք բամբասանքներուն եւ քաշուինք մեր վաղեմի յարաբերութիւններէն, տարածայնութիւնները վաւերացուցած կ'ըլլանք. ընդհակառակն պէտք է յատկապէս շարունակենք, որպէսզի զրպարտիչ բերաները գոցուին: Կ'ըսուի ո՞ր՝ յարաբերութեան դադրեցումը աւելի կը խորացնէ անպատուութեան վէրքը:

Երանի՛ թէ ես սխալած ըլլամ, բայց հասարակաց կարծիքին դէմ խստանալով աւելի չի՞ մեծնար արդեօք անպատիւ համբաւը կասկածելի յարաբերութեան շարունակումը արդեօք ամէնուն

իրաւունք պիտի չտա՞յ ենթադրելու որ՝ արդարեւ անմեղ չէր յարաբերութիւնը զոր չկրցաւ խզել, որովհետեւ իր աստիճանին սրբութիւնն ու պատուախնդրութիւնը գերի դարձուցեր է կամազուրկ ենթարկումի: Եւ բոլոր իմացողները պիտի չմտածե՞ն բածուած իր տգեղ համբաւին ծանրութիւնը, որովհետեւ արդէն երբեք չէ զգացած իր կարգին ահաւոր ծանրութիւնը:

Աւա՛ղ, եկեղեցին որքա՛ն վշտակրած է անմեղ կարծուած յարաբերութիւններէ յառաջացած գայթակղութիւններու եւ հրապարակային խայտառակութիւններու պատճառաւ: Քանի մը անզգայ կրօնաւորի անզգամ եւ անուղղայ կենցաղին պատճառաւ որքա՛ն տրտմած է ամբողջ եկեղեցականութիւնը:

Հոգեւորականները նոյնպէս պէտք է զգուշանան առաքինութեան կարեւորութիւն չտուող եւ մոլութիւնը սիրող մարդոց ընկերակցութենէն, որոնց գլխաւոր զբաղումն է խաղալ, խնդալ զուարճանալ, եւ որոնք այսպիսի անբովանդակ կեանք մը վարել՝ իրենց պատիւ կը համարեն: Պաշտօնեայ մը որ ինքզինքը նուիրած է աստուածապաշտութեան եւ անոր էական կանոնները պահպանելու ծառայութեան, ի՞նչ պատճառաբանութիւն կրնայ ունենալ այդպիսի մարդոց ընկերութեան մէջ գտնուելու: Եթէ անոնց յարմարի անոնց մութ գործերուն ալ պիտի մասնակցի, իսկ եթէ չյարմարի կամ ամչնալուն պատճառաւ մերժէ մասնակցիլ կեղծաւոր մը եղած պիտի ըլլայ, որ փոխանակ իր առջեւ գործուած մեղքէն ամչնալու՝ ինքն իրմէ կ'ամչնայ: Աւետարանի խանգարիչ է այսպիսի պաշտօնեան, եւ ոչ թէ քարոզիչ: Անոր կեղծ եւ անիմաստ վերապահութիւնը որեւէ օգուտ չունենալէ զատ՝ աւելի կը գրգռէ սրիկաներու հաճոյասիրութիւնը եւ աւելի արհամարհէլ կու տայ առաքինութիւնը: Որքա՛ն մեծ ամօթ է քահանայութեան կարգին համար, երբ

տարածայնուի որ այս կամ այն քահանան կամ կրօնաւորը կերպութիւնի հաւաքոյթի մը մէջ էր, եւ թէ ամենէն աւելի արբեցողն ու զուարճացողը ան էր: Իր պաշտօնին սահմաններէն դրբախտութիւններէն մէկն այն է որ՝ կերպութիւնի եւ զուարճութեան մէջ սովորաբար աշխարհականներէն աւելի յառաջ կ'երթայ, եւ ոչ միայն իր կարգին կանոնները կ'ոտնակոխէ, այլ եւ պատշաճութեան եւ չափաւորութեան պայմաններն ալ չի յարգեր:

Պիտի ըսուի թէ աշխարհականներու հետ ընկերակցութիւնները առհասարակ այնքան քննադատելի չեն, աշխարհականներու միջեւ շատ խելացի եւ բարեկարգ մարդիկ կան, որոնց հետ յարաբերութիւն ունենալով կրօնաւորի պատուին եւ համբաւին որեւէ վտանգ ու վնաս չի հասնիր: Կ'ընդունիմ այս առարկութիւնը, բայց ես կ'ըսեմ թէ աշխարհիկ ընկերութեան մէջ աշխարհիկ մտայնութեան տեսանկիւնէ շատ խոհական եւ լրջամիտ անձեր գոյութիւն ունենալով հանդերձ, կրօնաւորը այսպիսի հաղորդակցութիւններու առթիւ անպայման աշխարհի եւ աշխարհի յատուկ սկզբունքներու միջնորդն ու բոյրը պիտի չնչէ: Այդ բոյրը հետզհետէ կրօնաւորին արտաքին վարուելակերպին վրայ պիտի տարածուի եւ անզգալաբար անոր վրայէն կրօնաւորի յատուկ կանոնական հանգամանքը չնչէ: Ես կ'ըսեմ որ լուրջ խոհեմնկատուող աշխարհականներու ընկերութենէն կրօնաւորը անզգալաբար պիտի իւրացնէ այսպիսի սկզբունքներ, զորս աշխարհիկ իմաստութիւնը ապօքէն չի նկատեր, բայց եւ որոնք Աւետարանի սկզբունքներէն շատ ու շատ հեռու են: Ասոնց Աւետարանի սկզբունքներէն շատ ու շատ հետու ան անպատճառ պիտի տկարանայ, իր հոգեւոր կոչման առջեւ ան անպատճառ պիտի մարի եւ ինք պիտի առաջնորդուի աշոգին հետզհետէ պիտի մարի եւ ինք պիտի առաջնորդուի աշոգին կեղծ ոգիով: Ես կ'ըսեմ որ յարաբերութեան մը ներքին խարհիկ կեղծ ոգիով: Ես կ'ըսեմ որ յարաբերութեան մը ներքին կապը ստեղծողը ճաշակի եւ փափաքներու համաձայնութիւնն կրօնաւոր մը եթէ աշխարհականներու հետ յարաբերութիւն

անհրաժեշտ կը նկատէ, այդ կը նշանակէ թէ նոյն ճաշակներն ու փափաքները ունի, որոնցմէ չի կրնար հրաժարիլ:

Եթէ կը պնդուի որ անուրանալի է հանգիստի եւ զբուանքի կարիքը, թէ մարդկային մարմինը տեւական ծանրածանը զբաղումներու չի դիմանար, ես ալ եկեղեցականներուն կը յիշեցնեմ այն կշտամբանքը, զոր Պօղոս Առաքեալը իր աշակերտներուն ուղղեց, երբ անոնք իրենց միջեւ եղած անհամաձայնութիւնը փոխանակ եղբայրաբար լուծելու, գացին եւ հեթանոս դատաւորներու դիմեցին. «Զեր մէջ չկա՞յ իմաստուն մը» (Ակորնթ. Զ. 5): Ծանր ու յոգնեցուցիչ աշխատանքէ մը յետոյ քիչ մը հանգստանալու համար չէ՞ք կրնար ձեր կարգակիցներէն խելացի եւ համակրելի Ընկերակից մը գտնել այդդքան ալ իմաստուն մէկը չկայ ձեր միջեւ...: Զեր դասակարգին մէջ կարելի չէ՞ գտնել բարեհամբոյր, զարգացած ու պատուական ընկերներ, որոնք ձեզ գոհացնեն ժամանցի միջոցին, եւ դուք հանգիստն ու ժամանցը չփնտռէք դուրս՝ ժողովուրդին մէջ որուն հանդէպ ձեր պարտաւորութիւնը միայն աշխատիլ ու յոգնիլ է: Բարի եւ հաւատաւոր քահանան կրնա՞յ աշխարհի մէջ հանգիստ փնտռել եւ թէ ի՞նչ պիտի կարենայ գտնել ամենէն բարեկարգ համարուած աշխարհականին վրայ անգամ գուցէ այնպիսի սխալներ կամ զանցառութիւններ, որոնք ըստ սովորութեան ներելի դարձեր են, բայց կրօնքի մարդուն համար անընդունելի են: Պիտի տեսնէ այնպիսի կիրքեր, որոնք աշխարհի գովասանքին կ'արժանանան, սակայն առաքինութիւնը կը վիրաւորուի անոնցմէ:

Աշխարհիկ կեանքի մէջ Յիսուս Քրիստոսի սկզբունքները նոյն ինքն իր ծառաներուն կողմէ իսկ չեն յարգուիր. ատելութեան, շահամոլութեան եւ նախանձի նման կիրքեր խափանած են սէրը: Խօսակցութիւնները առհասարակ չարախօսութիւններով ու

բարիքասանքներով արատաւորած են: Ամենուրեք Աստուած մոռցուած է եւ կրօնքը արհամարհուած. բովանդակ աշխարհը այնպիսի խաւարի մը մէջ է որ կը կարծես թէ Սուրբ Աւետարանի լոյսին ծագումէն առաջ է որ կ'ապլիքնք: Կատարեալ կրօնաւորը մշյս տեսակ աշխարհի մը մէջ հանգիստ ու ժամանց պիտի գտնէ...: Ընդհակառակն սրտին յուզումը պիտի չկարենայ զսպել, արցունքը պիտի չկարենայ արգիլել, ինչպէս որ ատենին պատահեցաւ Ս. Պօղոսին Աթէնքի մէջ. «Չայրոյթով կը լեցուի՛ (Գործ. Ժէ. 16): Սիրտ եւ միտք յուզող ու տանջող ցաւալի իրողութիւններու դիմաց քահանան կրնա՞յ մէկ վայրկեան խոկ անտարբեր մնալ ու զուարճանալ: Քրիստոսի պաշտօնեային համար աշխարհը «արտասուքներու հովիտ» է, ինչ երեւոյթի ալ նայի՝ շարունակ ափսոսանքի, հառաչանքի եւ աղօթքի առիթներ պիտի տեսնէ: Զբոսանքի եւ զուարճութեան սէրը կը խարէ քահանային աչքն ու միտքը, եւ թերեւս անոր ցոյց չի տար անհամար հաւատացեալներու կորուստին սոսկալի տեսարանը: Բայց կարելի՞ է որ բարեպաշտօն քահանան զբոսանք փնտռէ իր եկեղեցիին աւերակներուն եւ իր ժողովուրդին դիակնացած հոգիներուն միջեւ:

Ամենէն տարօրինակն ալ այն է որ՝ աշխարհիկ զբոսանք եւ զուարճութիւն փնտռող կրօնաւորները սովորաբար անոնք են, որոնք արդէն բնաւ հանգիստի պէտք չունին, որովհետեւ ասոնք պարապ եւ անաշխատ կեցողներ են, չեն ախորժիր դժուարին ծառայութիւններ մատուցանելէ, չեն սիրել ընթերցանութիւն ընել, եւ կը խորշին առանձնութենէ: Ասոնք են որ անտեղի այցելութիւններով ժողովուրդին գործէն ժամանակ կը գողնան, որեւէ կարեւոր զբաղում չեն ստանձներ, իրենց դէմքէն արդէն կը յայտնուի որ ձանձրացած են իրենց կարգէն, պաշտամունքի աղօթնքներն ու ծէսերը աճապարանքով եւ գայթակլեցուցին

անտարբերութեամբ կը կատարեն, փոխանակ սուրբ ընթերց-
ուածները եւ արարողութիւնները իրենց մշակթարութիւն հա-
մարելով՝ յոգնութիւն եւ ձանձրոյթ կը նկատեն: Ասոնք են որ
աշխարհիկ զբուանքներէն կ'ախորժին ո՛չ թէ յոգնութենէ հանդ-
չելու համար, այլ՝ քահանայական սուրբ կարգին պարտաւորիչ
ծառայութիւններէն փախչելու համար:

Ինչպէս որ արդէն ըսի, իր պարտականութեան հաւատարիմ,
պաշտօնը յարգող եւ ժողովուրդը սիրող հոգեւորականը աւե-
լորդ ժամանակ չի կրնար գտնել՝ աշխարհիկ յարաբերութիւն-
ներու յատկացնելու համար: Քիչ անդամ կրնայ երեւիլ աշխար-
հականներու միջեւ, այն ալ՝ պատշաճութիւններու եւ պարտա-
կանութիւններու անհրաժեշտ ստիպողութեամբ, եւ ո՛չ թէ
երես պնդացնելով եւ ինքզինք պարտադրելով: Ահաւասիկ ու-
րեմն յարաբերութիւններու երկրորդ բայց առաջինին չափ
կարեւոր կանոնը, որ Է հազուադէպ հաղորդակցութիւն աշ-
խարհականներու հետ:

Աշխարհիկ մարդը, ինք որքան ալ գէշ ըլլայ, մեզմէ կը պահան-
ջէ անբիծ եւ պայծառափայլ առաքինութիւն, որ ոչ մէկ կերպով
պէտք չէ տկարանայ: Ինքզինքին հետ շատ թոյլտուութեամբ եւ
ներողամտութեամբ կը վարուի, բայց կարգ ունեցողին հանդէպ
շատ խիստ է, իրեն համար ներելի է ամէն ինչ, բայց քահանա-
յին ոչինչ: Մարդիկ քննիչ դատաւորի չար աչքով կը նային հո-
գեւորականին բոլոր շարժումներուն. քիչ մը ազատ խօսք, փոքր
անուշադրութիւն մը, թեթեւութեամբ գործուած անպատեհ
շարժուձեւ մը, առանց մտածելու կատարուած պզտիկ հանոյա-
կատարութիւն մը քահանային համար աններելի յանցագործու-
թիւն կը դառնան: Կը մեծնեն, քաշքշելով հետեւութիւններ կը
հանեն, մեկնաբանութիւններ կ'ընեն: Եթէ քահանան աշխարհա-
կաններուն նմանելու համար կակուղնայ եւ անտեսէ իր կարգին

ծանրաբարոյ հանդամանքը, անոնք չեն ըսեր թէ մեզի յարմա-
րելու համար է որ այնպէս ըրաւ կամ ըսաւ, այլ կը մտածեն թէ
այդ կրօնաւորին իրական նկարագիրն է եղեր թեթեւութիւնն
ու անլրջութիւնը: Անոնք կը փափաքին որ զուարճութիւններու
կամ խնջոյքներու ընթացքին չափազանցութիւնները ընենց պէս.
Եթէ զգուշութեամբ եւ ժուժկալութեամբ վարուինք՝ ի-
այդ ի՞նչ անհամ պահպանողական մարդ է, կ'ըսեն, իսկ եթէ
իրենց յարմարելու համար պզտիկ զիջողութիւն մը ընենք,
խնջոյքը վերջանալին եւ ամէն ոք իր տունը երթալէ յետոյ՝ կը
սկսին խծբծել մեր քաղաքավարական յարմարումը եւ հանոյա-
կատարութիւնը նախատական հեգնանքով եւ անզգամ քննա-
դատութիւններով կը փոխարինեն:

Այն կրօնաւորները, որոնք կը կարծեն թէ աշխարհականներու
հետ յարաբերութիւն մշակելով եւ յաճախ այցելութիւններ
ընելով աւելի յարգանքի կ'արժանանան եւ կը մեծարուին,
շատ կը սխալին: Ժողովուրդը որքան շատ տեսնէ կարգաւորը
իր մէջ, այնքան քիչ կը յարգէ եւ այնքան քիչ կը պատկառի
անկէ: Երբ մանաւանդ զգայ որ իրմէ կ'ախորժինք եւ կը
փնտուենք, աւելի եւս կը զգուի: Իսկ եթէ քիչ անդամ
տեսնուինք ժողովուրդին հետ, աւելի արժանաւորապէս եւ մեծ
յարգանքով կ'ընդունին մեզ: Ուրեմն պէտք է սպասենք որ ան-
հրաժեշտ պատշաճութիւն մը, ընտանեկան պարտաւորութիւն
մը, սրբազն արարողութիւն մը կամ աղքատի մը համար
օգնութեան խնդրանք մը առիթ ընծայեն այցելելու իրենց՝ մեր
հանգամանքին յատուկ պարագաներով, իբրեւ առաքեալ եւ
ներկայացուցիչ Յիսուս Քրիստոսի: Այս պարագային մեր պաշ-
տօնը եւ Աստուծոյ հրամանը շարժառիթ ըլլալով մեր յարաբ-
երութեան, յարգելի եւ ակնածելի կ'ըլլանք:

Եթէ աշխարհիկ յարաբերութիւններու մեր փափաքով ձեռնար

կենք, անհրաժեշտ կ'ըլլայ որ աշխարհիկ կերպերուն եւ ճաշակին յարմարինք: Աշխարհիկ կեանքը դոհ չի մնար Եթէ քահանայական կարգին պահանջած զգուշութեամբ վարուինք, որով հետեւ կը խանգարուի զուարծութիւնը, կը պաղի հաւաքոյթը կը դադրին ծիծաղաշարժ խօսքերը, մեր ներկայութիւնը անպատեհ կը դառնայ: Մեզի համար կրնան ըսել այն ինչ որ իմաստութեան Գրքին մէջ առաքինութեան թշնամին կ'ըսէր արդարմարդուն համար. «Դժուար կու գայ մեզի հասկնալ անոր կեանքը» (Իմաստ. թ. 15): Ուրեմն, կամ պէտք չէ փնտռել աշխարհիկ կեանքը, եւ կամ անոր ուզած կերպով պէտք է վարուի: Քրիստոսի պաշտօնեան աւելի դիւրութեամբ կրնայ իւրացնել ծանրախութեան, նախանձախնդրութեան եւ շինարարութեան նման յատկանիշներ, Եթէ ժողովուրդի մէջ քիչ անդամերեւի:

Մեր սուրբ աստիճանին արժանաւորութիւնը կը պահանջէ որ մեր շարժումները, մեր քալուածքը, խօսուածքը եւ բոլոր արտաքին երեւոյթները ծանր ու լուրջ ըլլան: Աշխարհի մէջ սովորաբ ընդունելի եղող զբոսանքներ, զուարծութիւններ, ներելի այցելութիւններ եւ խնդալիք խօսքեր ու կատակաբանութիւններ մեր կարգին ծանրախութեան չեն յարմարիր: Եւ ինչ որ մեր պաշտօնին չի վայելեր, մեր անձին ալ չի վայելեր: Հսողներ կան թէ պէտք է աշխարհի մէջ տիրող լեզուին, ճաշակին եւ սկզբունքներուն յարմարինք՝ որպէսզի ժողովուրդին անհամակրելի չըլլանք, բայց ես կ'ըսեմ որ քահանան այն ատեն միայն իրեն վայել բարձրութեան վրայ կը գտնուի, Երբ աշխարհիկ ընկերութեան յարմար չի նկատուիր: Եթէ աշխարհիկ ընկերութիւն մը փնտռէ եւ ուզէ սիրով իր մէջ ընդունիլ քահանայ մը, այդ յայտնի նշան է թէ այդ քահանան իր հանգամանքին պատշաճութիւնները չի յարգեր: Մեր ամէն օր տեսածն այս է. ինչ աստիճանի տէր ալ ըլլայ կրօնաւոր մը Եթէ աշխարհէն փնտռուի, ծափահարուի, ինք ալ ընկերութեան մէջ

սիրով ընդունուած ըլլալուն համար ուրախանայ, այդ հոգեւորականը աշխարհասէր է, իր կարգին մէջ անունը կայ, բայց ինք չկայ: Աշխարհասիրական ոգին այսպիսի կրօնաւորներու արտաքին երեւոյթին վրայ կը յայտնուի որպէս հագուստի անպատշաճութիւն, լեզուի եւ շարժումներու մէջ թեթեւամութիւն եւ ամենասրբազան արարողութիւններու մէջ անգամ անընդունելի աճապարանք: Քրիստոս կ'ըսէ առաքեալներուն. Եթէ աշխարհէն ըլլայիք, աշխարհ ձեզ պիտի սիրէր եւ փնտռէր, որպէս հետեւ աշխարհ միայն իրենները կը պիրէ. «Աշխարհը ձեզ պիտի սիրէր» (Յով. Ժե. 19): Աշխարհիկ մարդիկ սուրբ եւ պատկառելի քահանան չեն փնտռեր, իրենց ընկերային հաւաքոյթներուն մէջ չեն ուզեր ընդունիլ: Բայց երբ Աստուծոյ կողմէ հարուած մը գայ, ցաւի ու նեղութեան մատնուին եւ միիթարութեան պէտք ունենան, եւ կամ երբ մահը մօտենայ եւ յափտենականութեան դռները տեսնուին, ահա այն ատեն է որ սրբակրօն քահանային կը դիմեն, մէկդի թողով այն միւսը, որուն հետ սերտ բարեկամութիւն ունէին: Կը զգան որ իրենց օգուտ չունի ոչ քահանան, ոչ ալ անոր կատարած գործը: Կը հասկնան որ աշխարհիկ գործերու համար լաւ էին, բայց հոգեւոր ու երկնաւոր հարցերու մէջ անօգուտ ու անպիտան:

Եթէ աշխարհի բարեկամութիւնն ու գնահատանքը գնել ուզենք, միշտ բան մը պիտի հատուցանենք մեր սուրբ պաշտօնին լլջութենէն եւ արժանապատուութենէն: Աշխարհը իր նախապաշարումներէն եւ խարէական սկզբունքներէն ոչինչ կը զոհէ. մենք ենք որ պիջողութիւն պիտի ընենք մեր ծանրաբարյութենէն, որ պիջողութիւն պիտի ընկերութեան մէջ ընդունի մեզ: Հետեւաբար, պէսզի իր ընկերութեան մէջ ընդունի մեզ: Հետեւաբար, երաւամբ պէտք է ջանանք որ մեր աստիճանի բարձրութենէն եւ Քրիստոսի ծառայի յատուկ պատկառելի հանգամանքէն ոչինչ կորսնցնենք: Մեզ սուրբ սեղանին առջեւ ինչպէս որ կը տեսնեն, դուրսն ալ այնպէս պէտք է որ տեսնեն եւ հասկնան որ մենք

ամէն տեղ կը յարգենք եւ յարգել կու տանք մեր սուրբ կարգ:

Այս կերպով միայն կրնանք իրաւունք ունենալ աշխարհի մէջ սովորական դարձած անկանոնութիւնները դատապարտելու, եղբայրական սիրոյ եւ համեստութեան հակասող շարժումներն ու խօսքերը կշտամբելու, եւ բոլորին հասկցնելու թէ մենք իրենց բարեկրթութեան համար է որ ջանք կը թափենք: Տովբիթ կ'ըսէ թէ Աստուած մեզ դրկեց զինք չճանցողներուն, որպէսզի Աստուծոյ օրէնքներուն սքանչելիքները ցոյց տանք իրենց (Տովբիթ ՃԳ. 4): Բարի կրօնաւորին խօսքը մտիկ ընողը քրիստոնէական կրթութիւն առած կ'ըլլայ: Այն հոգեւորականը որ կը հաւատայ եկեղեցւոյ ճշմարտութիւններուն, միշտ կը խորհրդածէ Յիսուս Քրիստոսի քարոզած ճշմարտութիւններուն վրայ եւ անկեղծօրէն կը բաղձայ իր ժողովուրդին փրկութիւնը, անկարելի է որ անտարբեր մնայ անոնց մոլորութեան եւ կորստեան դիմաց: Ան չի կրնար անհոգութեամբ կամ երկչութեամբ ինքզինքը զսպել եւ լուռ կենալ անոնց նախապաշարումներն ու մոլորութիւնները պատշաճ լեզուով պիտի դատապարտէ եւ փրկութեան ճամբան ցոյց պիտի տայ: Ի՞նչ կը կարծէք, նոյնիսկ անյուսալի պարագաներու մէջ անգամ, ձեր անկեղծ եւ հրահանգին խորհրդածութիւնները հոգեւոր կեանքի փրկութեան միջոց չե՞ն ըլլար: Հրապարակային խօսքի ընթացքին աշխարհիկ մարդիկ զգոյց կը վարուին եւ մեր քարոզած ճշմարտութիւններուն դէմ փաստեր գտնել կ'աշխատին: Իսկ ընտանի խօսակցութեան մէջ ճշմարտութիւնը յանկարծակի անպատճառ կը գտնէ մեղաւորը, որովհետեւ անկեղծ, ընտանի եւ քաղցր խօսքը այնպիսի ոյժ մը կու տայ ճշմարտութեան՝ որ չնախատեսուած նետի պէս նպատակին կը զարնէ: Իսկ եթէ մեզ մտիկ ընողները այնպիսի մարդիկ ըլլան, որոնց վրայ մեր խօսքերը որեւէ ազդեցութիւն չունին, այն ատեն գոնէ մենք մեր պաշտօնը պատռած կ'ըլլանք:

Հսողներ կրնան ըլլալ որ՝ եթէ այդ ձեւով վարուինք, թերեւս ձանձրացուցիչ կ'ըլլանք եւ ունկնդիրները հոգեւոր ճշմարտութիւնները: Այս մտահոգութիւնը տեղին չէ: Անտարակոյս աշխարհիկ կեանքը եւ զուարծութիւնը սիրող կրօնաւորը զրկուած է մարդոց հրահանգին խօսքեր ընդունիլ տալու շնորհքէն: Այդ իրաւունքը կորսնցուցած է ան իր վարքին պատճառաւ: Միծաղելի կ'ըլլայ եթէ մարդոց յիշեցնէ այն պահի ճշմարտութիւններ՝ որոնց ինք չի հաւատար, եւ կամ զանոնք շատոնց մոռցած է: Ան պիտի կարմրի աստուածապաշտութեան մասին խօսելու ատեն, իսկ մտիկ ընողն աւ արհամարհանքով պիտի լսէ եւ մտովի պիտի ըսէ. «Միթէ Սաւո՞ւ ալ մարդարէներուն մէջ է» (Ա. Թագ. Ժ. 12): Իսկ սրբանուէր հոգեւորականին համար պարագան այդպէս չէ: լսողը պրդէն կը սպասէ այն ինչ որ պիտի ըսէ ան: Հետեւաբար յարգանքով մտիկ կ'ընէ: Կրնայ ըլլալ որ չհաւնի կամ չախորդի, բայց չի զարմանալ: Կրնայ մերժել անոր ըսածները, բայց սրտին մէջ ծածուկ յարգանք կը մնուցանէ ըսողին հանդէպ: Անշուշտ որ խոհեմ ալ պէտք է ըլլայ. անպատեհ կամ անյարմար ժամանակի կամ պարագայի մէջ պէտք չէ խօսիլ: Բայց իր ժողովուրդին հանդէպ սէր ունեցողին եւ անոր օգտակար ըլլալ ուզողին համար ժամանակ չի պակսիր: Մարդիկ սովորաբար կը սիրեն խօսիլ իրենց նականաթիւններուն, նեղութիւններուն եւ ծրագիրներուն մասին, նաեւ գանգատիլ թշնամիններէ կամ մրցակիցներէ, եւ ափսոսալ անցանգատիլ թշնամիններէ կամ մրցակիցներէ, եւ փախցուած առիթներուն վրայ: Ուրեմն, Սուրբ Հոգի կրող կարգաւորը ի՞նչպէս թէ առիթ չի գտներ իր աշխարհական խօսակիցը միսիթարելու իր տխուր կեանքին եւ պարապա սրտմաշուքներուն դէմ, անոր յիշեցնելով քրիստոնէական կեանքի անուշութիւնն ու խաղաղութիւնը, եւ իրեն ցոյց տալով թէ այս աշխարհի մէջ տեսակաւոր տառապանքներու եւ մտատանջութիւններու պատճառաւ թշուառ վիճակ ունենալը

չէ բաւած, իր խոտոր գնացքով եւ իր կամքով կ'երթայ դէպի
յաւիտենական թշուառութիւն:

Սակայն, կան նաեւ այնպիսի պարագաներ, ուր շըջահայեացու-
թիւնը իմաստ չ'ունենար, եւ նախընտրելի է որ խոհեմութիւնը
տեղը տայ նախանձախնդրութեան, քանի որ մեր պաշտօնը
անձնական չէ, այլ՝ հասարակական: Աստուծոյ փառքին եւ
կրօնքին պատիւը պաշտպանելը մեր պարտականութիւնն է:
Մենք պէտք չէ որ հանդուրժենք՝ եթէ մէկը -ո՞վ որ կ'ուզէ
ըլլայ- կրօնքը չի յարգեր, Աւետարանի պատուիրանները կ'ա-
նարգէ, հաւատքի մասին կը յանդգնի ամբարիշտ տարակուսան-
քով խօսիլ կը համարձակի եկեղեցական սուրբ արարողութիւն
մը ծաղրել, առաքինութիւնը արհամարհել եւ մոլութիւնը ար-
դարացնել, եւ կամ՝ անհաւատի սրիկայական խօսքերով մեր
այնտեղ ներկայութիւնը անպատուել: Ահա՛ ճիշդ այսպիսի
պարագաներու է որ կարգաւորին արժանապատութիւնը եւ
բարեպաշտութիւնը չափ ու սահման պէտք չէ ճանչնան, այլ՝
ամէն ինչ ընելու է ըստ նախանձախնդրական պարտաւորու-
թեան: Այսպիսի պարագայի մը՝ բնաւ խտիր պիտի չդնէ
մարդոց միջեւ, ո՞չ անունին, ո՞չ տիտղոսին, ո՞չ բարձրապատիւ
աստիճանին կարեւորութիւն պիտի տայ, այլ պիտի յիշէ թէ
Աստուծ զինքը անոր վրայ տէր եւ վարդապետ կարգած է, եւ
եկեղեցին իրեն այնպիսի հեղինակութիւն մը տուած է որ կրնայ
սուրբ արդարամտութեամբ զարնել ու խորտակել ամէն տեսա-
կի ամբարշտութիւն եւ գարշելի հպարտութիւն, որ կը գոռոզա-
նայ աստուածային գիտութեան եւ պաշտամունքին վրայ: «Պա-
տերազմի մեր գէնքերը աշխարհային չեն, այլ՝ Աստուծոյ գօրա-
լոր գէնքերը են՝ ամրոցները խորտակելու համար: Եւ մենք կը
խորտակենք Աստուծոյ գիտութեան դէմ բարձրացած առարկու-
թեանց բոլոր հպարտ պատեշները» (Բ. Կորնթ. Ժ. 4-5): Ան որ
չխնայեց մեզի համար ամենէն յարգի եղածին, մենք ալ անոր

պէտք չէ որ ինայինք: Ինչպէս որ Աստուծած երկինքին լսեց եւ
բարգին հանգամանքը մեզմէ կը պահանջէ հզօր նախանձախնդ-
րութիւն եւ սուրբ բարկութիւն: Այլեւս այստեղ մեղմութիւնն
ու քաղաքավարութիւնը իմաստ չունին. ինչպէս որ Աստուծոյ
չոգին կը հրամայէ անզգամին պատասխանը անոր ըրածին չա-
փով պէտք է որ տանք, զարնելու ջախջախելու ենք անոր ցու-
ցամոլութիւնը, խայտառակելու ենք անոր տղիտութիւնը:
Աստուծոյ փառքը նախատող այդպիսի խլուային արարածին
հանդէպ վրէժինդիր ըլլալու ենք: Իր չափը չգիտցող մեղաւո-
րին հանդէպ չափով պէտք չէ վարուիլ: «Աստուծոյ կամըն է՝ որ
բարի գործերով պապանձեցներ անխելը մարդոց տգետ
լեզուները» (Ա. Պետր. Բ. 15):

Աշխարհիկ կեանքի մէջ երբ մէկուն բարեկամը վարկաբեկն իր
առջեւ, ան չի հանդուրժեր եւ կը դիմադարձէ զրպարտողին.
իսկ եթէ հանդուրժէ, չխօսի ու չպաշտպանէ ատոր բարեկամու-
թիւնը կեղծ է եղեր, կամցած ու վատ հոգի ունի եղեր, կ'ըսուի:
Ուրեմն, եթէ մէկը Յիսուս Քրիստոսի դէմ խօսի, մենք ինչու
բացէ ի բաց չպաշտպանենք մեր Տէրը, որ մեզ պատուեց իր
բարեկամները կոչելով. «Այլեւս ծեզ ծառայ չեմ կոչեր ... այլ՝ ծեզ
բարեկամ կոչեցի» (Յով. Ժ. 15): Եթէ մէր բարեկամին Յիսուս
Քրիստոսի պատիւը նախատեն, պէտք է վատաբար լրենք,
չլսել ձեւացնենք ու մեր երեսը պահենք: Անոր անունն ու
պատիւը մարդկային նկատումներու եւ անարգ տկարութեան
պիտի զոհենք: Ուրեմն, մենք Քրիստոսի ընտրած բարեկամ
պիտի զոհենք, անարժան ենք այդ պատուին, քանի որ Անոր անու-
ները չենք, անարժան ենք այդ պատուին, քանի որ Անոր անու-
նին նախատինք կ'արձակուի, ու մեր սէրն ու նախանձը չի
գրգռուիր:

Ահաւասիկ տեսաք թէ ինչպէս վարուելու ենք աշխարհի մար-

դոց հետ ընկերային հաւաքոյթներէ հեռու կենալ, ներելի հալու ըլլանք՝ ծանրաբարոյ եւ օրինակելի վարքէ ու նախանձառառաքեալը Պօղոս իր աշակերտին՝ Տիմթէոսի, ըսելով. Մեր մէջէն ալ պիտի ելլեն անհանդարտ, զուարձասէր, շահամոի ազող Աւետարանի պաշտօնեաներ, որոնք ամէն տուն կը մտնէն, ընկերներով եւ անպէտ խօսքերով ժամանակ կ'անցընեն, իբրեւ թէ բան մը գիտնալով ամէն նիւթի մասին կը խօսին, արդէն տկար ու դիւրահաւան եղող կիները կը համոզեն եւ տանտիրոջ պէս կը վարուին իրենց այցելած տուներուն մէջ: Բայց դուն որ Աստուծոյ մարդն ես, մի՛ հետեւիր այս անոպայ մարդոց օրինակին, որոնք ամօթ կը բերեն իրենց սուրբ կարգին եւ պատճո կ'ըլլան որ հեթանոսներու կողմէ նախատուի փրկութեան Աւտարանը: «Սակայն դո՛ւն, ո՞վ մարդ Աստուծոյ, այդպիսի բաներէ հեռու փախիր» (Ա. Տիմ. Զ. 11):

Կրօնաւոր եղբայրներ, վերջացնեմ խօսքա՝ սուրբ Առաքեալին այս պատուիրանը ձեզի ուղղելով: Եթէ աշխարհիկ մարդեր ըլլայիք, անշուշտ որ աշխարհի շահերուն, մոլորութիւններուն, նախապաշարումներուն պիտի մասնակցէիք, աշխարհիկ սկզբունքներու եւ սովորութիւններու պիտի յարմարէիք եւ զանոնք ջատագովէիք: Բայց դուք Աստուծոյ մարդն էք, աշխարհի վրայ Աստուծոյ իրաւունքը պիտի պաշտպանէք, Անոր կրօնքը, օրէնքը, վարդապետութեան աւանդը եւ փառքը պիտի պահպանէք: Թագաւորին մարդը եղողը ժողովուրդին մէջ թագաւորին անունով կը խօսի, անոր հրամանները կը պարտադրէ եւ յարգել կու տայ, եւ թագաւորէն զատ ո՛չ մէկուն իշխանութեան առիթ, տեղ եւ հնարաւորութիւն կ'ընծայէ: Այսինքն՝ ու-

նէ մէկուն պէս չի վարուիր, այլ որպէս թագաւորին մարդը: Մենք ալ աշխարհի վրայ արհամարհէլ տանք Անոր վեհափառութիւնը, քանի որ Անոր ներկայացուցիչներն ենք: Ապա ի՞նչ բանի հանե՛ր, մար մեզի վստահած պիտի ըլլայ իր իշխանութիւնը: Եղբայր մեր ճակտին եւ մեր վարքը ու բարքին բոլոր մանրամասնութիւններուն վրայ:

Մենք ամէն տեղ Աստուծոյ մարդը պէտք է որ ըլլանք. մեր ամենէն փոքր գործերն ու հաղորդակցութիւններն անգամ առհասարակ պատուական եւ սրբագործեալ հանգամանքով պէտք է որ ըլլան: Եթէ մոռնանք մեր հանգամանքը, կը կորսնցնենք մեր պատիւը: Իսկ Եթէ մեր անձով յարգենք Աստուծոյ անունը, ժողովուրդն ալ մեր անձին օրինակով եւ մեզի հետեւելով կը յարգէ զԱյն. «Սայեցէք որ պարկեշտ կենցաղ ունենաք հեթանոսներուն մէջ ... ծեր բարի գործերը տեսնելով՝ փառաւրեն զԱստուած իր Գալստեան Օրը» (Ա. Պետր. Բ. 12):

